

DANSK KRONIK

Lov om samarbejde med de andre nordiske lande angående fuldbyrdelse af straf m. v.

Som oplyst i NTFK 1963, s. 147, fremsatte justitsministeren i november 1962 forslag til lov om samarbejde med Finland, Island, Norge og Sverige angående fuldbyrdelse af straf m. v. Forslaget er nu gennemført som lov nr. 214 af 31. maj 1963. Tilsvarende lovgivning er gennemført i de 4 andre nordiske lande, og det er aftalt mellem landenes myndigheder at sætte lovgivningen i kraft pr. 1. januar 1964 og samtidig at ophæve konventionen af 8. marts 1948 mellem Danmark, Norge og Sverige om anerkendelse og fuldbyrdelse af domme i straffesager (den nordiske bødekonvention).

Lovgivning om ministres ansvar.

I NTFK 1963, s. 147, er der givet oplysning om kommissionsbetænkningen af 1962 vedrørende ministres ansvar og om 2 lovforslag herom, som i folketingsåret 1962—63 blev fremsat i folketinget af partierne Venstre og Det konservative Folkeparti og af partiet De Uafhængige.

I indeværende folketingsår er de 2 lovforslag genfremsat uden væsentligere ændringer. Endvidere har justitsministeren fremsat et forslag til lov om ministres ansvar. De 3 lovforslag har været til en — fælles — 1. behandling i tinget og behandles nu i et folketingsudvalg.

Justitsministerens forslag er noget mere kortfattet end de 2 oppositionsforslag, idet der for så vidt angår spørgsmål, der findes at burde løses efter borgerlig straffelovs almindelige regler, alene henvises til denne lov.

Forslaget indeholder således i § 2 en generel regel om, at *borgerlig straffelovs almindelige del* finder anvendelse med hensyn til ministre. I § 3 foretages der en vis præcisering af, hvornår en minister skal anses for ansvarlig som medvirkende til en underordnet handling: „... når 1) han har været bekendt med, at den pågældende handling ville blive foretaget, og har undladt at søge dette hindret, 2) handlingen har været et nødvendigt eller naturligt middel til gennemførelse af en beslutning, for hvilken ministeren er ansvarlig, 3) han har undladt at forebygge handlinger af den pågældende beskaffenhed ved i rimeligt omfang at føre tilsyn og fastsætte instruktser.“

§ 4, stk. 1, fastlægger det almindelige strafbare gerningsindhold for ministre: „... tilsidesætter de pligter, der påhviler ham efter grundloven eller lovgivningen i øvrigt eller efter hans stillings beskaffenhed.“ Og i stk. 2 præciseres, at den citerede regel i stk. 1 finder anvendelse „såfremt en minister giver folketinget urigtige eller vildledende oplysninger eller under folketingets behandling af en sag fortier oplysninger, der er af væsentlig betydning for tingets bedømmelse af sagen.“ Ansvar er betinget af, at forholdet kan tilregnes ministeren som forsætligt eller groft uagtsomt.

Med hensyn til forældelse af strafansvar skal efter forslaget gælde

de almindelige forældelsesregler vedrørende straffelovsovertrædelser, dog at forældelsesfristen i intet tilfælde skal være mindre end 5 år.

Om erstatningsansvar henviser forslaget i det hele til de almindelige regler om erstatning for skade forvoldt af personer i statens tjeneste.

Lov om ændringer i lov om rigsretten.

Ved lov nr. 385 af 4. december 1962 er der foretaget nogle få ændringer i lov nr. 10 af 31. marts 1954 om rigsretten. Bl. a. er der foretaget en præcisering af, hvilke funktioner der påhviler rigsrettens næstformand, og ændring af reglerne om, i hvilket omfang der under rigsretssag skal ske protokollering.

Straffelovrådet.

Som oplyst i NTFK 1961, s. 234, afgav rådet i juli 1961 en indstilling (utrykt) om ændring af nogle af straffelovens regler om fuldbyrdelse af hæfte- og fængselsstraf, arbejds- og sikkerhedsforvaring. I juni 1963 har rådet afgivet en supplerende indstilling (ligeledes utrykt), navnlig vedrørende prøveløsladelse med hensyn til fængselsstraf.

Rådet kan forventes i løbet af få måneder at afgive betænkning om konfiskation.

I skrivelse af 10. oktober 1963 har justitsministeriet anmodet rådet om at tage spørgsmålet om ændringer i straffelovens kap. 11 (bortfald af den strafbare handlings retsfølger) op til overvejelse. Dette nye kommissorium vedrører navnlig spørgsmålet om ændringer i straffelovens regler om forældelse.

Reglement for indsatte i ungdomsfængsel.

Straffeloven indeholder kun meget få regler om, hvorledes ungdomsfængsel (eller andre straffe) skal fuldbyrdes. Hovedbestemmelserne herom indeholdes i en kongelig anordning af 27. november 1951, der suppleres med regler, der fastsættes i et reglement, som udstedes af direktøren for fængselsvæsenet. Direktøren har nu fastsat et nyt reglement af 4. september 1963.

Dette reglement er hovedsagelig en å jourføring under hensyn til mindre ændringer gennemført siden 1951. Som noget nyt kan fremhæves følgende:

Bortset fra, at en indsat i den første tid af opholdet i anstalten er afsondret fra de øvrige indsatte, er der ikke længere nogen forskel på behandlingen i modtagelsesafdelingen og i de almindelige afdelinger, hvilket vil sige, at man har afskaffet det progressive system og dermed forenklet behandlingen. — Endvidere er der sket en betydelig forhøjelse af arbejdspengene. — Der er desuden i reglementet givet adgang til hyppigere besøg af pårørende, nemlig hver 14. dag mod tidligere 1 gang om måneden. — Endelig er den for de indsatte i åbne ungdomsfængsler gennem længere tid praktiserede adgang til orlov (permission) taget op i reglementet. Orlov kan herefter i almindelig-

hed gives 2 gange årlig, under forudsætning af at den indsatte af den trediedel af arbejdspengene, hvorover han frit kan råde, har opsparet et nærmere fastsat beløb.

Anvendelse af „gruppesamtaler“ i fængselsvæsenets anstalter.

I løbet af 1963 er der i flere af fængselsvæsenets anstalter som led i behandlingsarbejdet indført „gruppesamtaler“.

Om denne behandlingsform, der er inspireret af de erfaringer, som er indvundet navnlig i USA og England med hensyn til anvendelse af „Group-counselling“, har direktoratet for fængselsvæsenet oplyst følgende:

Formålet med grupperne, der består af 1 eller 2 funktionærer og 8—10 indsatte, som mødes 1—2 timer een gang ugentlig, er at få de indsatte til at kende og forstå hinanden og selv tale deres problemer igennem. Der lægges vægt på, at samtalen sker under frie former, og at lederen ikke er fremtrædende, idet man har erfaring for, at de indsatte, som er tilbøjelige til at reagere negativt eller i det mindste være på vagt over for autoriteter, ofte vil være lydhøre og blive personligt engageret, når de oplever de medindsattes stillingtagen til fælles problemer.

Denne form for gruppearbejde kan ledes af enhver moden og afbalanceret fængselsmand, når han har gennemgået en kortere uddannelse. I 1963 har fængselsvæsenet under ledelse af en psykolog med særlig indsigt i gruppearbejde gennemført 2 grundkurser af 4 dages varighed med ialt 44 deltagere, hvoraf hovedparten var udtaget blandt opsynspersonalet til at virke som gruppeledere.

Hvert kursus for gruppeledere har omfattet praktiske øvelser, gennemgang af socialpsykologi og af gruppeteknik. Efter kursets afslutning har deltagerne straks iværksat gruppesamtaler på de anstalter, hvor de er tjenstgørende, og med intervaller af 1—2 måneder har de 3 gange været indkaldt til en efterfølgende kursusdag under psykologens ledelse.

De hidtil indvundne erfaringer fra ca. 25 afviklede grupper har ganske overvejende været positive og opmuntrer til en udbygning af dette arbejde.

Udvalgsbetænkning og lovforslag vedrørende børne- og ungdomsforsorgen.

Ved lov nr. 192 af 7. juni 1958 om ændringer i lov om offentlig forsorg gennemførtes — på grundlag af to udvalgsbetænkninger — betydningsfulde ændringer i lovgivningen om børne- og ungdomsforsorg. Der kan herom henvises til NTfK 1957, s. 402, og 1958, s. 70 og 143.

Gennem lov nr. 170 af 31. maj 1961 blev reglerne om børne- og ungdomsforsorgen udskilt fra forsorgsloven til en særlig lov.

Kort tid efter denne lovs gennemførelse nedsatte socialministeren

et embedsmandsudvalg (med departementschef *Erik Dreyer* som formand, senere afløst af kontorchef *Asger Friis*) med den opgave dels at overveje visse nærmere angivne enkeltspørgsmål, dels at foretage en almindelig gennemgang af loven med henblik på å jourføring og forenkling af den.

Udvalget har afgivet betænkning i begyndelsen af 1963.

Som grundlag for udvalgets arbejde har bl. a. foreligget en af socialforskningsinstituttet udarbejdet undersøgelsesrapport vedrørende børneværnenes tilsynspraksis, herunder praksis vedrørende såvel det såkaldte almindelige børnetilsyn, som de såkaldte tilsynsværgemål. Undersøgelsen er foretaget efter aftale mellem instituttet, det nævnte embedsmandsudvalg og det særlige i 1960 nedsatte udvalg vedrørende tilsynsvirksomheden med børn og unge. Rapporten er optaget som bilag i den ovennævnte betænkning og foreligger desuden som selvstændig publikation (Socialforskningsinstituttets publikation nr. 10).

Socialministeren har i december 1963 fremsat forslag til en ny lov om børne- og ungdomsforsorg. Forslaget, der i hovedsagen er i overensstemmelse med udvalgsbetænkningens indstilling, indebærer ikke så gennemgribende ændringer som loven af 1958, men indeholder dog nogle ændringer af principiel betydning, herunder også ændringer, der frembyder strafferetlig interesse.

Forslaget indeholder visse terminologiske nydannelser. Betegnelsen „børneværnsudvalg“ ændres til „børne- og ungdomsværn“ — og „opdragelseshjem“ til „børne- og ungdomshjem.“

For så vidt angår børne- og ungdomsforsorgens organisation skal peges på følgende ændringer. Ved behandlingen af visse vigtigere sager skal de lokale børne- og ungdomsværn fremtidig tiltrædes af en tilforordnet pædagogisk-psykologisk konsulent. Amternes deltagelse i børne- og ungdomsforsorgens arbejde ophæves, og landsnævnet for børne- og ungdomsforsorgen, der hidtil har været ankeinstans i forhold til børneværnsudvalgene i sager om børns og unges fjernelse fra hjemmet m. v., bliver nu almindelig ankeinstans i børneforsorgssager, d. v. s. også i de få sager, hvor amterne hidtil har været ankemyndighed.

De nuværende to rådgivende nævn — det økonomiske og det pædagogiske — foreslås afløst af „rådet for børne- og ungdomsforsorg“, der skal følge forhold af betydning for børne- og ungdomsforsorgen, samt over for socialministeren afgive erklæringer om forsorgens tilrettelægning og udvikling og udtale sig om sager af mere vidtrækkende betydning vedrørende børneværnenes, institutionernes, foreningerne og andre børneforsorgsorganers virksomhed.

Den forsorgsmæssige virksomhed har hidtil kunnet inddeles i tre afsnit: Det almindelige børnetilsyn, forebyggende børneværn og børns anbringelse uden for hjemmet.

Det almindelige børnetilsyn, der nu er obligatorisk for visse grupper af børn, bl. a. alle børn uden for ægteskab, der er under 7 år, foreslås ophævet og erstattet med en familierådgivningsordning. Efter forslaget

kan børne- og ungdomsværnet tilbyde familier med børn løbende familierådgivning og er forpligtet til at rette sådant tilbud til familier, som må antages i særlig grad at trænge til vejledning og støtte. Der er ikke i lovforslaget taget nærmere stilling til, hvorledes familierådgivningsordningerne skal gennemføres. Det udtales i lovforslagets bemærkninger, at det i høj grad må bero på myndighederne i de enkelte kommuner, og at man først efterhånden som virksomheden udbygges kan danne sig et skøn over, hvorledes den bedst kan praktiseres. Det udtales dog — negativt — at det ikke er tanken, at familierådgivningen skal have samme specielt faglige sigte som den rådgivning eller familiebehandling, der udøves af læger, psykologer eller andre specielt sagkyndige på f. eks. de rådgivningscentre, som blev hjemlet i loven af 1958. For at tilskynde kommunerne til at gøre familierådgivningsarbejdet mere effektivt ved ansættelse af dertil særligt kvalificerede personer foreslås det, at der skal kunne ydes kommunerne refusion fra staten af en del af udgifterne til familierådgivning, når denne er anerkendt af socialministeren.

Den gældende lovs begreber „forebyggende børneværn“ og „anbringelse uden for hjemmet“ foreslås sammenfattet i begrebet „hjælpeforanstaltninger“. Børneværnet kan herunder — ud over at yde forældrene vejledning — 1) meddele henstilling eller pålæg med hensyn til barnets eller den unges pleje, opdragelse, uddannelse eller arbejde (den gældende lovs bestemmelse om meddelelse af advarsel foreslås ophævet), 2) beskikke tilsynsværge, 3) lade barnet eller den unge undersøge og behandle af en læge eller undersøge og modtage vejledning af en psykolog, 4) yde nødvendig økonomisk hjælp til afholdelse af udgifter i sammenhæng med givne henstillinger eller pålæg, til betaling af huslig bistand eller til afhjælpning af forbigående vanskeligheder for familien og 5) sørge for, at barnet eller den unge anbringes uden for hjemmet i plejehjem, kostskole eller under andre private former, i børne- og ungdomshjem, i sygehus eller i anden behandlingsinstitution. Det foreslås at bygge videre på den i 1958 indførte ordning, hvorefter foranstaltninger som udgangspunkt gennemføres med forældrenes samtykke. Reglerne vedrørende forholdet mellem anbringelse efter forældrenes samtykke og tvangsmæssig anbringelse foreslås dog omformet; det foreslås således at ophæve den gældende regel, hvorefter børneværnet kan træffe aftale med forældrene om, at barnet ikke kan kræves hjemgivet før udløbet af en fastsat frist (højest 3 mdr.).

Væsentlig interesse — også for behandlingen af straffesager mod unge — frembyder de foreslåede regler vedrørende de aldersmæssige betingelser for iværksættelse og opretholdelse af børne- og ungdomsforsorg.

Efter de gældende regler kan en person, der er fyldt 18 år, ikke *inddrages* under børne- og ungdomsforsorg. Dette er også forslaget hovedregel, men det foreslås, at hjælpeforanstaltninger (jfr. ovenfor) under særlige omstændigheder skal kunne iværksættes over for unge over 18 år, når den unge selv og hans værge meddeler samtykke hertil.

For så vidt angår spørgsmålet om *forsorgens varighed* er udgangspunktet efter den gældende ordning, at for sorgen ophører ved det fyldte 18. år; men der kan inden dette tidspunkt træffes bestemmelse om forlængelse af for sorgen (tilsynsværgemål eller anbringelse uden for hjemmet) ud over dette tidspunkt; yderligere forlængelse kan senere bestemmes. For sorgen ophører i alle tilfælde ved det fyldte 21. år. For sorgen for børn eller unge, der er eller har været endeligt anbragt i ungdomshjem eller fredeshjem, eller som ved det 18. år modtager hjælp fra åndssvageforsorgen, vedvarer til det 21. år, selv om der ikke træffes særlig beslutning om forlængelse. — Efter forslaget mister 18 års-grænsen i hovedsagen sin betydning for spørgsmålet om for sorgens varighed. Forslagets hovedbestemmelse er, at hjælpeforanstaltninger skal ophøre, når formålet med foranstaltningerne er nået, eller fortsat hjælp i øvrigt ikke længere er påkrævet, og senest når den unge fylder 21 år. En vigtig nydannelse er det, at der med hensyn til unge, som i henhold til en før det 18. år truffet beslutning er undergivet *tilsyn*, kan træffes beslutning — efter det 18. år — om deres *anbringelse uden for hjemmet*.

Den gældende lov indeholder visse begrænsninger i børneværnets kompetence med hensyn til unge over den kriminelle lavalder, mod hvem straffesag verserer. Børneværnet kan ikke træffe bestemmelse om de pågældendes anbringelse uden for hjemmet, medmindre anklagemyndigheden har frafaldet tiltale, eller fuldbyrdelse af ikendt straf ved dommen er udsat (betinget dom), eller straffen helt eller delvis er eftergivet. Undtagelse kan dog gøres, når børne- og ungdomsværnet skønner, at der ikke vil blive rejst tiltale, eller når det skønnes, at børneværnsforanstaltninger af hensyn til den unges velfærd ikke kan udsættes. — Det foreslås nu at ophæve disse bestemmelser. Under hensyn til den praksis, der følges i straffesager mod unge mellem 15 og 18 år, og hvorefter kun et par procent af disse sager afgøres med ubetinget frihedsstraf (navnlig ungdomsfængsel), er der intet behov for de ovennævnte begrænsninger i børneværnets beføjelser.

Betænkning om vidner.

Det i 1958 nedsatte udvalg (med retspræsident *C. Bang* som formand) til overvejelse af spørgsmålet om ændring af de gældende lovbestemmelser vedrørende vidner har afgivet betænkning.

Hovedpunkterne i betænkningen er reglerne om de såkaldte vidneudelukkelsesgrunde (hvor forklaring ikke må afkræves vidnet) og vidnefritagelsesgrunde (hvor vidnet kan nægte at udtale sig). Reglerne foreslås gjort i alt væsentligt ens for civile sager og straffesager, hvilket betyder en begrænsning af vidnepligten for straffesagers vedkommende.

Med hensyn til vidneudelukkelse foreslås ny affattelse af reglerne om tjenestemænd, præster, læger, advokater og forsvarere, samt her-

udover en generel regel om, at retten kan bestemme, at forklaring ikke skal afgives om forhold, med hensyn til hvilke vidnet i medfør af lovgivningen har tavshedspligt, og hvis hemmeligholdelse har væsentlig betydning; denne sidstnævnte regel vil dække f. eks. statsautoriserede revisorer, apotekere og jordemødre, men f. eks. ikke psykologer og socialrådgivere.

For så vidt angår vidnefritagelse foreslås en almindelig regel om, at en parts nærmeste ikke har pligt til at afgive forklaring som vidne. Endvidere skal efter forslaget et vidne kunne nægte at afgive forklaring, såfremt forklaringen antages at ville udsætte vidnet selv eller hans nærmeste for straf eller tab af velfærd (denne regel omfatter også tilfælde, hvor den pågældende alene udsætter sig for bødestraf). Det samme skal som udgangspunkt gælde, hvis forklaringen antages at kunne medføre anden væsentlig skade.

Under spørgsmålet om vidnefritagelse falder også det delikate spørgsmål om pressens adgang til at hemmeligholde sine kilder. På dette punkt betegner forslaget en styrkelse af pressens stilling og en tilsvarende afsvækkelse af vidnepligten. Efter forslaget har redaktører, redaktionssekretærer og journalister ved et i landet trykt periodisk skrift ikke pligt til at afgive vidneforklaring om, hvem der er forfatter eller kilde til en i skriftet optagen unavngiven artikel eller meddelelse. Det samme skal gælde andre, der i kraft af deres tilknytning til vedkommende skrift, trykkeri, nyhedsbureau eller forlag har fået kendskab til forfatterens eller kildens identitet. Angår sagen en forbrydelse, der kan medføre højere straf end hæfte, eller angår den brud på tavshedspligt, som påhviler nogen i offentlig tjeneste eller hverv, og findes vidneførslen nødvendig af hensyn til sagens opklaring, skal retten dog kunne pålægge de pågældende personer vidnepligt, såfremt hensyntagen til vægtige offentlige eller private interesser afgørende taler derfor.

I betænkningen foreslås visse mindre, redaktionelle ændringer af borgerlig straffelovs regler om falsk forklaring for retten.

Betænkningen er udførligt omtalt af *J. Trolle* i Ugeskrift for Retsvæsen 1963, side 57 ff.

Betænkning om offentlighed i forvaltningen.

Den i 1956 nedsatte offentlighedskommission (med højesteretsdommer *E. Colov* som formand) afgav betænkning i foråret 1963. De i betænkningen foreslåede lovregler om almindelig offentlighed og parts-offentlighed i forvaltningen skal efter forslagene ikke finde anvendelse inden for strafferetsplejen, og således bl. a. ikke med hensyn til politiets og anklagemyndighedens akter i straffesager. I betænkningen udtales, at man under hensyn til de særlige forhold, der gør sig gældende inden for strafferetsplejen, ikke har fundet anledning til at behandle spørgsmålet om offentlighed inden for dette område.

Kriminalstatistik for 1960.

I juli 1963 forelå den officielle kriminalstatistik for 1960. En række spørgsmål er dog tidligere belyst i andre statistiske publikationer, bl. a. i Politiets årsberetninger, og på grundlag heraf omtalt i dette tidsskrift.

Statistik-hæftet er stadig meget summarisk og næsten helt uden kommenterende tekst.

Antallet af domfældte (bortset fra bødefældte) for straffelovsovertrædelser var 5.458 mænd og 468 kvinder (1958: 5.680 og 558, 1959: 5.671 og 572). Der er således fra 1959 til 1960 sket et fald i antallet af domfældte på omkring 5 %. Nedgangen ligger imidlertid i det hele i aldersgrupperne over 21 år. For unge mænd mellem 18 og 21 år er der en stigning på ca. 11 % (fra 1.158 til 1.291). I forhold til 1958 (1.080) er stigningen på ca. 20 %. I løbet af disse 2 år er der antagelig inden for aldersgruppen sket en befolkningstilvækst på ca. 6 %. Tages hensyn hertil bliver stigningen i domfældestallet på ca. 13 %.

Domfældelsesstatistikken indeholder også oplysninger om de anvendte sanktioner. Om væsentlige ændringer i forhold til 1959 er der ikke tale. Der er sket et lille fald i den relative anvendelse af betinget dom; i 1959 fik 36,7 % af de domfældte mænd betinget dom, i 1960 kun 35 % (1.909). Samtidig er tilsyn anvendt i lidt øget omfang, nemlig i 48,6 % af de 1.909 domme (1959: 47,3 %). Antallet af domme til ungdomsfængsel steg fra 169 til 211; tallet for domme til (tidsbestemt) sær-fængsel (psykopatfængsel) fra 55 til 70, medens antallet af domme til psykopatforvaring faldt fra 74 til 64; for første gang siden 1937 er sær-fængsel anvendt i videre omfang end psykopatforvaring.

Som en nydannelse indeholder statistik-hæftet en særlig oversigt over anvendelsen af bødestraf for straffelovsovertrædelser. I alt er der pålagt 3.608 bøder for straffelovsovertrædelser, herunder 716 ved dom og 2.892 gennem vedtagelser, eventuelt som vilkår i tiltalefrafald. Hovedgrupperne er brugstyveri (1.261), tyveri (937), vold (268), hæleri (128), uagtsomt hæleri (124) og dokumentfalsk (104).

Dansk Forsorgsselskabs årsberetning for 1962.

Denne årsberetning er imødeset med særlig interesse, fordi det er den første årsberetning, der dækker et helt år efter ikrafttrædelsen af de ændringer i borgerlig straffelovs regler om betingede domme, som gennemførtes ved lov nr. 163 af 31. maj 1961, jfr. herved oplysningerne i NTFK 1963, s. 150—53.

Personundersøgelser. I 1962 foretog selskabet 2.466 undersøgelser mod 2.303 i 1961. Dette betyder, at der er foretaget personundersøgelser i ca. 82 % (1961: 84 %) af de sager, der er afgjort ved betinget dom med tilsyn.

De sager, hvori selskabet har foretaget personundersøgelser, fordeler sig således efter sagens udfald:

Betinget dom med tilsyn	1.117
„ „ uden „	491
„Kombinationsdom“	83
Tiltalefrafald mod børneforsorg	45
„ mod tilsyn	57
„ uden „	101
Ubetinget dom	164
Ungdomsfængsel	53
Særforanstaltninger	8
Bøde	133
Frifindelse	12
Sluttet uden tiltale	38
Uafgjort ved årets udgang	164

Betingede domme med tilsyn. Der er i 1962 afsagt 1.297 sådanne domme, bortset fra kombinationsdommene, som omtales nedenfor, og bortset fra de betingede domme vedrørende løsgængere (prostituerede kvinder), der udgjorde 33. De tilsvarende tal for 1960 og 1961 var henholdsvis 1.140 og 1.160. Der er således sket en betydelig stigning i anvendelsen af betinget dom med tilsyn, fra 1961 til 1962 på 12—13 %. Da den officielle kriminalstatistik (fra statistisk departement) for årene 1961—62 endnu ikke foreligger, kan det ikke oplyses, om den nævnte stigning beror på en øget tilsynsprocent eller på en øget anvendelse af betinget dom — eller, hvad der vel er sandsynligst, på begge dele.

Domme fordeler sig med 750 (ca. 58 %) på betingede domme med straffastsættelse og 547 (ca. 42 %) på betingede domme uden straffastsættelse, omtrent svarende til den fordeling, der konstateredes i sidste halvdel af 1961. Domstolenes praksis synes ikke helt stemmende med forudsætningerne bag den nye lovgivning. Betinget dom med straffastsættelse er således i ret betydeligt omfang anvendt, uanset at den forskyldte straf har været ganske kortvarig; af de nævnte 750 domme lyder således ikke mindre end 167 på fængsel i 60 dage eller derunder (og 10 på korte hæftestrafte). Der synes ikke at være den forventede sammenhæng mellem domstype og anvendelse af særvilkår, jfr. nærmere nedenfor. Betinget dom uden straffastsættelse anvendes vel forholdsvis mere over for unge end over for ældre, men selv i aldersgruppen 18—20 år er straffastsættelse kun undladt i ca. 49 % af dommene med tilsyn. Selv i løsgængerisagerne, der skulle være et af de mest oplagte emner for den nye domstype, er denne kun anvendt i 13 af de 33 sager.

Prøvetiderne er i næsten alle tilfælde 2 år (37 %) eller 3 år (62 %); tilsynstiden er 2 år i 67 % og 3 år i 28 % af dommene. Der er således stadig en vis bevægelse mod kortere prøve- og tilsynstider.

Særvilkår i betingede domme. Straffelovsændringen har som ventet ført til meget betydelig stigning i anvendelsen af særvilkår.

I 1960 indeholdt kun 35 % af tilsynsdommene særvilkår. I 1961 var den tilsvarende procent 36 % for årets første halvdel (før lovændringens ikrafttræden) og 52 % for den anden halvdel. I 1962 er procenten 54; der er ingen større forskel mellem vilkårsprocenten ved domme med straffastsættelse (53 %) og domme uden straffastsættelse (55 %); inden for de førstnævnte 750 domme er der anvendt 575 særvilkår fordelt på 400 domme, inden for de sidstnævnte 597 domme 463 særvilkår fordelt på 303 domme.

Nedenfor angives de i alt 1038 særvilkår fordelt på 703 af tilsynsdommene (i parantesen i højre spalte angives tallene for 1961):

Særvilkår	400 domme med straf- fastsættelse	303 domme uden straf- fastsættelse	I alt 703 (511) domme
Ophold og arbejde	333	256	589 (427)
Fritidsanvendelse	15	12	27 (17)
Optagelseshjem	49	58	107 (50)
Ambulant alkoholist- behandling	107	62	169 (143)
Ambulant narkoman- behandling	3	3	6 (2)
Ambulant psykiatrisk behandling	31	41	72 (70)
Hospitalsophold o. lign. . .	18	20	38 (25)
Økonomisk administration	12	8	20 (9)
Erstatning	7	3	10 (7)
	575	463	1038 (750)

Af interesse er, som allerede berørt ovenfor, spørgsmålet om anvendelse af mere indgribende vilkår fører til undladelse af straffastsættelse. Nogen meget fremtrædende tendens i denne retning — som forudsat — foreligger ikke. Det ses dog, at vilkår om ophold på optagelseshjem, psykiatrisk behandling og hospitalsophold er klart stærkest repræsenteret blandt domme uden straffastsættelse.

Kombinationsdomme. Der er i henhold til den nye bestemmelse i straffelovens § 58, stk. 1, om samtidig idømmelse af betinget og ubetinget frihedsstraf i 1962 afsagt 130 domme med tilsyn (for sidste halvdel af 1961 var tallet kun 26). Denne domsform synes således at få et betragteligt anvendelsesområde. Praksis har dog næppe fæstnet sig. Det bemærkes, at beretningen ikke indeholder oplysning om, i hvilket omfang der er anvendt kombinationsdom uden tilsyn.

Efter den nævnte bestemmelse kan kombinationsdom anvendes, når på den ene side strafsoning er påkrævet, men på den anden side oplysninger om personlige forhold taler for anvendelse af betinget dom.

Bestemmelsen tager sigte på tilfælde, hvor et forholdsvis stærkt forsørgsbehov foreligger. Det viser sig da også, at særvilkår er anvendt i 81 (62 %) af de nævnte 130 domme, herunder vilkår om ophold og arbejde i 53 og vilkår om alkoholistbehandling i 52 domme.

Bestemmelsen var navnlig tænkt anvendt i tilfælde, hvor den idømte straf var så kort, at prøveløsladelse ikke ville komme på tale. I over halvdelen af de 130 domme er den samlede straf imidlertid over 6 mdr.

Med hensyn til fastsættelse af prøvetid og tilsynstid synes domstolene at følge samme praksis som med hensyn til „rene“ betingede domme, medens det i forarbejderne var forudsat, at domstolene i almindelighed ville anvende 2 års prøvetid som ved prøveløsladelse.

Selskabets samlede tilsynsvirksomhed. Ved udgangen af 1962 førte selskabet tilsyn med 4.176 personer (ved årets begyndelse 4.085), der fordelte sig således (i parentes anføres tallene ved årets begyndelse):

Betinget dømte	2.707 (2.463)
Prøveløsladte	1.019 (1.072)
Personer med betinget tiltalefrafald	171 (189)
Dømte efter straffelovens § 70 (psykisk afvigende) ...	193 (216)
Betinget benådede	86 (145)

Der er således tale om en nedgang for alle andre kategorier end betinget dømte.

Beretning for børne- og ungdomsforsorgen vedrørende året 1961.

Beretningen indeholder bl. a. oplysninger om antallet af tiltalefrafald og domfældelser i 1961 vedrørende unge mellem 15 og 18 år (i parentes anføres nedenfor tallene for 1960):

Tiltalefrafald mod børne- eller ungdomsforsorg eller andet tilsyn	1621 (1541)
Tiltalefrafald uden vilkår eller mod bødebetaling	871 (960)
Tiltalefrafald ialt	2492 (2501)
Domfældelser	194 (172)

I den førstnævnte tiltalefrafaldsgruppe, der vel bedst belyser spørgsmålet om ungdomskriminalitetens udvikling, konstateres således en stigning på godt 5 %, hvilket svarer til den antagelige befolknings-tilvækst inden for aldersgruppen.

Disse tiltalefrafald fordeler sig således efter det fastsatte vilkår:

Mod børneforsorg som eneste vilkår	893
(her kan vilkåret opfyldes ved beskikkelse af tilsynsværge)	
Mod anbringesle i opdragelseshjem	422
Mod forlængelse af forsorg ud over det fyldte 18. år uden anbringesle i opdragelseshjem	194
Mod forlængelse af forsorg ud over det fyldte 18. år og anbringesle i opdragelseshjem	74
Mod tilsyn af Dansk Forsorgsselskab	15
Mod åndssvageforsorg eller andet tilsyn	23

Vilkår om institutionsanbringelse var således fastsat i ca. 31 % af tiltalefrafaldene mod børneforsorg.

Den stedfundne stigning i antallet af domfældelser falder på bødedommene, der udgør 105. — 43 idømtes ungdomsfængsel, 33 fik betinget dom og 10 (mod 5 i 1960) idømtes ubetinget tidsbestemt frihedsstraf (hæfte eller fængsel).

Udover de ovenfor omtalte særlige oplysninger af kriminalpolitisk interesse, indeholder beretningen som i de foregående år udførlig redegørelse for børneforsorgens arbejde. Her skal kun et par punkter fremdrages:

Ved udgangen af 1961 var 3.599 børn og unge under tilsynsværgemål (som forebyggende børneforsorgs-foranstaltning); dette svarer stort set til tallene ved udgangen af de foregående år, men betegner et fald, når henses til befolkningstilvæksten. I løbet af 1961 blev der beskikket tilsynsværge for 1.625 børn og unge, herunder 1.056 mellem 15 og 18 år.

Antallet af fjernelser fra hjemmet har i en årrække været faldende. Ved udgangen af 1961 var 6.705 børn og unge fjernet fra hjemmet af andre grunde end rent forsørgelsesmæssige, d. v. s. 41 pr. 10.000 børn og unge under 21 år; det tilsvarende tal for 1939, 1957 og 1960 var henholdsvis 51, 45 og 43. I løbet af året 1961 blev 1.540 børn og unge fjernet fra hjemmet (stadig bortset fra fjernelser af forsørgelsesmæssige grunde); af disse var 619 mellem 15 og 18 år.

Beretning om fængselsvæsenet i 1960.

Denne beretning foreligger i en anden og langt mere hensigtsmæssig form end de tidligere beretninger. Medens disse indeholdt en række redegørelser fra de enkelte anstalter, er vægten nu lagt på en vel-systematiseret redegørelse for fængselsvæsenet som helhed, herunder om fængselsvæsenets organisation, personalet, bygningsvæsenet og arbejdsvirksomheden.

Endvidere indeholder beretningen værdifulde redegørelser af fængselsinspektør *Aage Hansen*, overlæge dr. med. *G. K. Stürup* og vice-fængselsinspektør *F. Lerche* for behandlingsarbejdet på henholdsvis ungdomsfængslet på Søbysøgård, forvaringsanstalten i Herstedvester og statsfængslet på Kragshovhede.

Herudover indeholder beretningen som sædvanlig en række statistiske oplysninger.

Faldet i belægget fortsatte gennem 1960. Ved udgangen af 1960 var belægstallene for mandlige domfældte (i parantes angives tallene ved udgangen af 1959):

Statsfængslerne (bortset fra ungdomsfængslerne)	841 (952)
Ungdomsfængslerne	315 (281)
Særfængsel	44 (41)
Psykopatforvaring	356 (386)

Arbejdshus	176 (198)
Sikkerhedsforvaring	22 (22)
Helbredelsesanstalt for drankere	12 (13)

Beretningens statistik belyser på udmærket måde fangernes fordeling på anstaltstyper. Nedenstående oplysninger vedrører alene tidsbestemt frihedsstraf (bortset fra særfængsel); rene genindsættelser på grund af overtrædelse af prøveløsladelsesvilkår er ikke medtaget.

	Antal hensættelser
Arresthusene:	
Bødeforvandlingsstraf (hæfte)	3.630
Hæfte	4.792
Korte fængselsstraffe (alle under 4 måneder, og nogle på 4 måneder eller derover, men under 5 måneder)	1.609
Lukkede statsfængsler (Vridsløselille og Nyborg), fængselsstraffe	580
Hel- og halvåbne statsfængsler og fængselsafdelinger, fængselsstraffe	674

Procentuelt fordeler de 2.863 domfældte, der er hensat til afsoning af fængselsstraf, sig således efter afsoningssted: Arresthus: 56,2 %, lukket statsfængsel: 20,3 % og åbent statsfængsel: 23,5 %.

Beretningens fangestatistik (personlige oplysninger vedrørende de indsatte) er udvidet, for så vidt som beretningen har overtaget stof, der tidligere er offentliggjort i Statistisk Departements kriminalstatistik-hæfte. Fangestatistikken har nu (til og med 1960) været gennemført efter ensartede principper gennem 7 år. Beretningens tabeller vedrørende denne statistik kommenteres af docent, dr. jur. *Karl O. Christiansen*, der fremhæver det interessante forhold, at der i materialet er visse hovedpunkter for, at de i de seneste år indsatte mænd som helhed har levet under dårligere opvæksforhold end dem, der blev indsat i periodens begyndelse.

Politiets årsberetning for 1962.

Det fremgår af beretningen, at 135.688 straffelovsovertrædelser i 1962 kom til politiets kundskab. For 1961 var det tilsvarende tal 131.520. Der er således sket en stigning på 3 %, hvilket svarer til den antagelige befolkningstilvækst i de kriminelt mest aktive årgange (15—25 år).

Der er i 1962 rejst tiltale i 5.894 statsadvokatsager (modsat politisager) vedrørende straffelovsovertrædelser. For 1961 var tallet af samme størrelsesorden: 5.805 (1960: 5.707).

Antallet af tiltalte efter færdselslovens § 16, stk. 1 (bil- og motorcykelkørsel i spirituspåvirket tilstand) var 3.784 mod 3.700 i 1961. Dette sidstnævnte års ret betydelige stigning (1960: 3.047) er således ikke fortsat. — Antallet af tiltalte efter de øvrige bestemmelser i færds-

selslovens § 16 (navnlig stk. 2 om cykel- og knallertkørsel i spiritus-påvirket tilstand) er faldet fra 1.761 i 1961 til 1.426 i 1962.

Der blev i 1962 ikendt i alt 198.792 bøder (1961: 197.258).

Kriminalstatistiske oplysninger for København vedrørende 1963.

Ved årsskiftet gav chefen for Københavns opdagelsespolitiet følgende foreløbige talmæssige oplysninger:

Antallet af straffelovsovertrædelser, der i 1963 kom til politiets kundskab, udgjorde ca. 36.200. Der er ikke sket nogen væsentlig ændring i forhold til 1962.

For de enkelte kategorier af lovovertrædelser meddeltes følgende foreløbige tal:

	1963	Stigning i % i forhold til 1962
Grove tyverier	7.057	8
Cykeltyverier	6.911	0
Knallerttyverier	3.888	÷ 21
Motorkøretøjer	4.103	8
Andre simple tyverier	10.528	4
Bedrageri og underslæb	1.525	7
Sædelighedsforbrydelser	936	18
Voldsforbrydelser (bortset fra drab).....	501	÷ 7
Røverier	107	0

Der var 7 drab og 7 drabsforsøg mod henholdsvis 6 og 8 i 1962.

Antallet af sigtede under 18 år udgjorde 1.825 (heraf 663 under 15 år) mod 2.106 (720) i 1962, hvilket svarer til en nedgang på 13 %.

Beretning om socialforskningsinstituttets virksomhed.

Instituttet har afgivet beretning for perioden 1. april 1961—31. marts 1963.

Af de publikationer, instituttet har udsendt i denne periode, frembyder navnlig to kriminalpolitisk interesse, nemlig nr. 8: Unge mænds alkoholvaner og nr. 10: Børneværnenes tilsynspraksis.

Instituttet har i øvrigt forskellige undersøgelser i gang inden for børne- og ungdomsforsorgens område, herunder efterundersøgelser af børneværns klientel og en fortsættelse af undersøgelsen vedrørende børneværnstilsyn.

Det kan endvidere nævnes, at instituttet i samarbejde med en selv-vejende familierådgivnings-institution har iværksat en undersøgelse omfattende et forsøg med hjælpearbejde over for en gruppe vanskeligt stillede familier i København. Den sociale støtteaktivitet, der udføres af 4 socialrådgivere under ledelse af en psykolog, tilstræber en koordinering og intensivering af den sociale bistand, som i øvrigt står til rådighed for de pågældende familier. Man vil følge forsøget med hen-

blik på en registrering af dets forløb og udfald. Kriminologisk har denne undersøgelse interesse, for så vidt som den kan belyse spørgsmål vedrørende kriminalprævention.

I beretningen omtales instituttets forberedelse af dets deltagelse i den fællesnordiske undersøgelse vedrørende alkoholvaner hos 30-årige og 40-årige mænd i de nordiske hovedstæder.

L. Nordskov Nielsen.

FINSK KRÖNIKA

Till den finska lagstiftningen har genom de den 20 juni 1963 givna lagarna anslutits ett flertal nya straffrättsliga stadganden:

Verkställighet av bötesstraff.

Lagarna om ändring av strafflagen, av förordningen om verkställighet av straff, utsökningslagen samt lagen om verkställighet i utsökningsväg av bötesstraff samt vissa andra straffrättsliga påföljder och staten tilldömda ersättningar (Förf. saml. 316—319/1963) trädde i kraft den 1 september 1963. Lagarna baserar sig till största delen på den s.k. böteskommitténs betänkande, vilket blivit klart år 1958, samt det år 1960 reviderade förslaget därav.

I Finland — där redan från år 1921 dagsbotssystemet varit gällande — utsättes böternas förvandlingsstraff på samma gång som utdömandet av själva böterna sker. Hittills har man varit tvungen att erlægga bötesbeloppet genast då straffet verkställts och betalningen har måst ske på en gång. I det fall att betalning icke skett på frivillig väg eller medels utmätning, har böterna verkställts såsom förvandlingsstraff, varvid den dömda således har fått utstå fängelsestraff antingen i vanligt fängelse eller i statens arbetskoloni. Under de senaste åren har 50—60 % av de fångar som under ett års tid anlant till fängelset varit bötesavsittare: sålunda var exempelvis antalet bötesfångar år 1962 9075.

De nya lagarna inför såväl „uppskovssystemet“ som „avbetalningssystemet“. Förmår den dömda ej utan oskäligt men genast erlægga böter eller fordran, kan honom beviljas 1 års, i vissa fall även längre betalningstid för hela beloppet eller en del därav. Betalningstid beviljas icke, om det på grund av att den dömda icke har fast bostad eller arbetsplats i Finland eller av annan orsak finns skäl att antaga, att betalning icke kommer att ske, oaktat betalningstid beviljats. I det fall att betalningstiden är förhållandevis lång, bör i utslaget uppställas som villkor att betalningen sker enligt en särskild betalningsplan.

I det fall att böterna i sin helhet icke kunnat fullt uttagas av den bötfällde, räknas förvandlingsstraffet med det obetalda bötesbeloppet som grund. Ännu då förvandlingsstraffet avtjänas har den bötfällde rätt att helt eller delvis betala sina böter, men erlägger han endast en

del av dem, kan tiden icke underskrida 10 dagar. Maximitiden för förvandlingsstraffet i fängelse utgör 180 dagar, vilket enligt den nya lagen även gäller sammanräknade bötesstraff. Vidare stadgas i den nya lagen, att avtjänade bötesstraff — oberoende av storlek — icke längre utgör en omständighet som konstituerar återfall.

Strafflagens tillämpningsområde.

Lagen om ändring av strafflagens 1 kapitel samt av vissa andra lagar (Förf. saml. 320—325/1963) med anknytning härtill trädde i kraft den 1 oktober 1963. De nya lagarna innebär att lagstiftningen beträffande den finska straffrättens tillämpningsområde förnyats, vilket behov motiverats i regeringens proposition på grundvalen av de internationella konventioner angående brottslighetens bekämpande samt de vid samarbetet framkomna strävandena till ett förfarande, enligt vilken en brottslings hela brottsliga verksamhet — oberoende av i vilken stat brottet skett — kan prövas och dömas vid en och samma rättegång. I den nya lagen stadgas att i Finland begångna brott dömes enligt finsk lag oberoende av gärningsmannens nationalitet. Brott begångna av finsk medborgare eller av i Finland fast bosatt person utom Finland har — i motsats till den tidigare lagen — utan inskränkningar hänförs till tillämpningsområdet för finsk lag. Utlänning kan dömas enligt finsk lag för brott som förövats utom Finland, försåvitt 1) brottet förövats på finskt fartyg eller luftfartyg eller 2) om brottet riktat sig mot Finland, finsk medborgare eller finsk sammanslutning eller 3) om gärningen är straffbar enligt lagen på gärningsorten. För brott begånget utom Finland kan emellertid icke göras straffyrkanden, förutom i undantagsfall, om ej justitiekansler förordnat om väckande av åtal; ett undantag från denna regel är det fall, då brottet skett i något av de nordiska länderna, och då brottet även enligt lagen på gärningsorten är straffbart och att vederbörande allmänna åklagare till finsk myndighet har gjort anmälan därom för väckande av åtal. Om någon redan utstått av domstol i främmande stat ådömt straff för brott, kan straff påyrkas för samma gärning endast på justitiekanslerns åtalsförordnande, och ifall för brottet i Finland dömes till straff, kan det undergångna straffet betraktas som ett i Finland ådömt straff eller som motsvarigheten till en del därav. Även en dom avkunnat i någon av de nordiska länderna utgör ett hinder mot att åtal väckes i Finland för samma brott, försåvitt icke justitiekanslern annorlunda förordnar. Lagändringen väntes icke få långtgående praktiska konsekvenser. I motiveringen av lagförslaget (Lagberedningens publikationer nr. 3, Helsingfors 1962 s. 5) påpekas att t. ex. skatte-, tull- och vägtrafikbrott, begångna utanför Finland inte heller efter lagändringen skulle bestraffas i Finland. I en artikel i „Defensor Legis“ nr 7—8/1963 har hovrättspresidenten Y. J. Hakulinen skarpt kritiserat den nya lagen. Han anser att den avsevärda principiella utvidgningen av det straffrättsliga tillämpningsområdet utgör ett betänkligt baksteg.

Nordiskt samarbete vid straffverkställighet.

Lagen om samarbete mellan Finland och de övriga nordiska länderna vid verkställighet av domar i brottmål (Förf. saml. nr. 326/1963) samt de i denna lag förutsatta ändringarna av strafflagen, lagen om ändring av lagen om villkorlig straffdom, lagen angående ändring av lagen om farliga återfallsförbrytare samt lagen angående ändring av förordningen om verkställighet av straff (Förf. saml. 327—330/1963) trädde i kraft den 1 oktober 1963. Denna lagstiftning innebär för Finlands del, att ett för tio år sedan påbörjat arbete avslutats. I enlighet härmed kan straff, som ådömts i någon av de övriga nordiska länderna på begäran av myndigheterna i det land, som avkunnat domen, verkställas i Finland och vice versa kan ett i Finland ådömt straff på begäran verkställas i det övriga Norden. Likaledes kan övervakningen av en villkorligt dömd eller en villkorligt frigiven överflyttas från ett av de nordiska länderna till ett annat. Ifrågavarande av vederbörande myndighet i något nordiskt land gjorda begäran riktas i Finland till justitieministeriet, som avgör, huruvida begäran skall bifalles; i den händelse begäran avser verkställighet av frihetsstraff eller övervakning av villkorligt dömd eller villkorligt frigiven skall den dömd be-redas tillfälle att yttra sig i saken, såframt det kan ske utan svårighet; därtill skall till beslutet fogas besvärundervisning. Det är även justitieministeriet i Finland som till vederbörande myndighet i aktuellt land framställer begäran om verkställighet av i Finland ådömt straff i de övriga nordiska länderna.

Genom den nya lagen har man försökt undvika att flera straff utdömes för ett och samma brott och att straffet avtjänas flera gånger. Straffdomens verkställighet sker enligt finsk lag, däremot sker pre-skriptionen enligt lagen i det land där utslaget givits; benådning kan ske både i det land där utslaget givits och i verkställighetslandet.

Fullständigt nytt är stadgandet i enlighet med vilket man, vid prövning av förutsättningarna för villkorlig straffdom, måste beakta även i annat nordiskt land ådömt och sedermera i Finland verkställt straff. I stadgandena om återfall i brott och i lagen om internering av farliga återfallsförbrytare har införts i princip motsvarande regler.

Tvångsarbetskommittén.

Inom socialvården blev den s.k. tvångsarbetskommitténs betänkande beträffande ett förnyande av lagstiftningen om personer intagna på arbetsinrättning, som icke kunnat anpassa sig vid inrättningens ordning, (duplicerat) färdigt den 6 juni 1963. Sagda kommitté hade redan år 1961 gett ett motsvarande betänkande om internering av personer, som icke kunnat anpassa sig på alkoholistanstalt, på s.k. slutna (alkoholist)anstalter, och detta betänkande ledde till en förnyelse av lagen år 1962.

Den del av betänkandet, som nu blivit färdigt, rör i praktiken personer, vilka behandlas enligt lagen om lösdriveri och lagen om social hjälp. Lösdrivarna har enligt nu gällande lag kunnat förordnas till

arbetsinrättning eller direkt till s.k. tvångsarbete i fängelse, vartill lösdrivare som visat sig olämpliga för arbetsinrättning har kunnat överflyttas till tvångsarbete i fängelse. I enlighet med lagen om social hjälp har man kunnat överflytta personer, vilka underlåtit att erlægga underhållsbidrag och vilka på grund härav förordnats till arbetsinrättning, till tvångsarbete i fängelse. I början av år 1963 fanns det i tvångsarbete i fängelse 63 dylika personer, varav lösdrivare (kvinnor) 21 och sådana som underlåtit erlægga underhållsbidrag (män) 40.

Vid en jämförelse av lagförslaget i kommitténs betänkande med nuvarande stadganden kan konstateras, att „tvångsarbetet“ har föreslagits helt bortfalla. Detta skulle inte längre kunna användas som en strängare påföljd för lösdrivare eller för personer olämpliga för arbetsinrättning. De för arbetsinrättning olämpliga personerna har i stället överflyttats till en ny typ av inrättning, som i kommitténs betänkande kallas „sluten arbetsinrättning“. I motsats till nuvarande lag kan frigivning härifrån ske tidigare än vad som nu är möjligt från tvångsarbete i fängelse; förvarandet i sluten arbetsinrättning skulle dock i och för sig vara tämligen långvarigt, för första resan 1 år och för återfall 2 år.

I kommitténs förslag har åtgärden benämnts „vård“ och de personer vilka förordnas till sluten arbetsinrättning kallas inte fångar. Av motiveringen framgår, att avsikten med denna åtgärd är „ett försök att anpassa ifrågavarande personer till ett normalt liv i samhället“. Det detaljerade förslaget om förhållandena vid en sluten arbetsinrättning — brevcensuren, de disciplinära straffen, användningen av bojor o. s. v. — utvisar emellertid att inrättningen ändå till väsentlig del skulle bli en inrättning av fängelsetyp.

Kriminologiska forskningsinstitutet.

År 1962 beslöt justitieministeriet i Finland upptaga i förslaget till budget för år 1963 anslag för grundandet av ett kriminologiskt forskningsinstitut och den 29 mars 1963 utfärdades en förordning om Kriminologiska forskningsinstitutet. I förordningen utsäges, att institutets syfte är att utforska brottsligheten och de faktorer som påverka den, samt de åtgärder som användas i kampen mot brottsligheten. Forskningens huvudriktning framgår av kompetensfordringarna för de egentliga forskarbefattningarna som är avsedda för antingen jurister eller sociologer. Förteckningen på befattningar som kan finnas vid institutet upptar dock även „kriminalpsykiater“ och „statistiker“.

Institutet lyder under justitieministeriet, men har en rätt självständig ställning genom att dess verksamhet ledes av en särskild styrelse. Styrelsen består av åtta, av justitieministeriet för tre år i sänder förordnade personer. Fyra av dessa skall vara vetenskapsmän från områden som ansluter till kriminologin medan de övriga fyra representerar justitie-, social- och inrikesministerierna. Denna fördelning är avsedd att garantera vetenskaplig sakkunskap och objektivitet i institutets forskningsarbete, samtidigt som nära kontakt upprätthålles med

de instanser som svarar för den officiella kriminalpolitiken. Vid sitt konstituerande sammanträde den 1 april 1963 valde styrelsen pol. dr. Kettil Bruun — chef för Alkoholpolitiska forskningsinstitutionen — till ordförande. Som chef för institutet fungerar en — åtminstone tillsvidare — deltidsanställd prefekt. Till institutets första prefekt har justitieministeriet förordnat professor Inkeri Anttila. Assistenten vid institutet är pol. mag. Patrik Törnudd och fil. mag. Paavo Uusitalo (volontärassistent).

Ny lagbok.

För den som är intresserad av straffrätt kan det vara skäl att nämna, att Finlands straffrättsliga lagstiftning, som senast publicerades på svenska i ett lagverk år 1958, ingår i en ny svenskspråkig lagbok „Finlands lag 1963“, som utgivits av Finlands Juristförbund. I denna lagbok har man kunnat beakta lagstiftningen fram till april 1963.

Inkeri Anttila.

NORSK KRONIKK

Endringer i straffeloven.

Det forslag til endringer i straffeloven som Justisdepartementet la frem i 1962 (se 1962 s. 410), kom først til behandling for Stortinget i vår. Forslagene til endringer i bestemmelsene om straffbare handlinger i sjøfartsforhold gikk glatt gjennom Stortinget, mens de nye bestemmelser om forbrytelser mot sedeligheten fikk en langt vanskeligere fødsel. Ett av forslagene til lovendringer kom overhodet ikke gjennom. Det gjaldt forslaget om oppmyking av villfarelsesbestemmelsen i § 195, om utuktig omgang med barn under 14 år. De andre endringene fikk passere, et par av dem riktignok under sterk motstand. Det gjaldt i første rekke forslaget til endring av villfarelsesbestemmelsen ved sedelighetsforgåelser mot noen som har fylt 14 år, men som ikke er over den lavalder loven ellers setter (16 år, i visse tilfelle 18 år). Forslaget til opphevelse av § 210 (om straffansvar under visse vilkår for mann som har besvangret sin forlovede) kom også ut i sterk motbør, men oppnådde ved voteringene klart flertall. I noen av de bestemmelser hvor minstestrafen gikk ut eller ble sterkt nedsatt, ble maksimumstraffen satt opp etter forslag fra Stortingets justiskomité.

Lovvedtaket fikk kongelig sanksjon 15. februar 1963.

Debatt om den alminnelige kriminalpolitikk.

Like etter at forslaget til endringer om lovbestemmelsene mot sedelighetsforbrytelser var blitt vedtatt, ble almenheten skaket opp ved noen grove seksualforbrytelser mot barn — for et par forbrytelsers vedkommende med dødelig utgang. — 6. mars 1963 ble det i Stor-

tinget stilt spørsmål til justisministeren om departementet på bakgrunn av de siste seksualforbrytelser ville ta opp problemet om mer effektive tiltak mot sedelighetsforbrytere. Justisministeren pekte på at straffebestemmelsene her er både klare og strenge og at loven gir hjemmel for tilstrekkelig strenge straffer. Det er opp til domstolene å bruke den adgang loven gir. Tilslutt minnet justisministeren om at han alt tidligere, som sin personlige oppfatning, hadde fremholdt at domstolene til tider hadde reagert for mildt. „Dette var før de siste grove sedelighetssakene ble aktuelle. I dag vil jeg bare føye til at jeg ikke synes noen straff eller annen reaksjon er for streng når det gjelder grove overgrep mot forsvarsløse barn“.

3. april 1963 måtte justisministeren i Stortinget svare på 3 spørsmål som alle hentet sitt utgangspunkt i én av de groveste sedelighets-sakene: en mann på 30 år var siktet for å ha drept en pike på 14 år. Knapt et halvt år tidligere var han blitt dømt for legemsfornærmelse mot en ung pike, utført med en gummihammer. I underretten var han for dette blitt ilagt betinget straff — en straff som Høyesterett gjorde om til ubetinget. To av spørsmålene i Stortinget gjaldt bruken av betinget dom, og begge spørsmålsstillere stilte et stort spørsmålsteget ved den utstrakte bruk av betinget dom hos oss. En av dem ville be overveiet om det ikke igjen i loven burde innføres absolutte skranker mot bruk av betinget dom, „slik at domstolene får mindre adgang til å la overfallsmenn og forbrytere som gjentar straffbare handlinger, slippe virkelig straff“. Justisministeren fremholdt at han ikke ville ta standpunkt til dette spørsmål før det forelå innstilling fra Straffelovrådet om endringer i reaksjonssystemet for unge lovbrøyttere (se pedenfor). „Som min personlige mening vil jeg si at en bør være varsom med å gi ny betinget dom i prøvetida. Og ved grove forbrytelser bør det ikke gis betinget dom uten at det foreligger helt særlige — jeg kan vel si eksepsjonelle — forhold. Dette gjelder sjøl om tiltalte er tidligere ustraffet.“ — Det tredje spørsmål til justisministeren gjaldt de rettspsykiatriske undersøkelsers plass i rettssystemet. Bakgrunnen for dette spørsmålet var at vedkommende forbryter i forbindelse med den tidligere sak var blitt rettspsykiatrisk observert, og at de sakkynndige hadde funnet at observanden ikke var sjelelig svekket. På dette grunnlag ble det således ikke reist spørsmål om sikring av lovbrøytteren, som kort tid etter igjen begikk grov voldsforbrytelse. Justisministeren viste bl. a. til en uttalelse som Den rettsmedisinske kommisjon hadde gitt i saken, og konstaterte at kommisjonen ikke fant grunn til å rette noen kritikk mot de sakkynndige. Justisministeren pekte også på at både psykiaterne og domstolene sto overfor en vanskelig oppgave. Såvidt de kjente til, hadde tiltalte ikke vist farlige tendenser tidligere, og han var ustraffet. „Jeg tror ikke at det er grunn til noen alminnelig mistillit mot psykiaterne etter det som skjedde i denne saka, og jeg vil nytte høvet til å ta avstand fra de uvederheftige åtak som er rettet mot de enkelte psykiatere og mot psykiaterne som stand i samband med saka“. I sitt annet innlegg kom den kvinnelige

interpellant inn på at en effektiv beskyttelse mot de farlige forbrytere „får man bare ved å hindre dem i å forgå seg på ny. En sikring for livstid kanskje, men det er allikevel ingen tilfredsstillende løsning. Men det finnes jo en annen vei å gå. Jeg tenker på seksualinngrep, hvorved kjønnsdriften fjernes, og dermed vel også faren for gjentagelser . . . Og skal samfunnet bli beskyttet mot gjentagelser, er det enten gjennom innesperring på en eller annen måte, kanskje for livstid, eller ved at de velger alternativet seksualinngrep. Noen tredje mulighet kan jeg ikke se at det finnes, dersom vi skal kunne by samfunnet en noenlunde trygg beskyttelse“. — I debatten kom mange inn på problemet om kastrasjon, og flere advarte mot å slå inn på en linje med utvidet adgang til å foreta operative inngrep. Et par talere reserverte seg også mot utsagnet om at ingen straff er streng nok. En av talerne (Bondevik, Kristelig Folkeparti) tok avstand fra dette utsagnet. „Her må ein òg finna ei grense. På same måten trur eg at ein skal vera svært varsam med å peika på medisinske inngrep ved tvang. Det er ein farleg veg å slå inn på for eit rettssamfunn“.

Den saken som hadde gitt grunnlag for disse spørsmål i Stortinget (Schnitler-saken), la også grunnen til en bred offentlig debatt om de rettspsykiatriske sakkyndiges plass i strafferettspleien. I tidsskriftet „Lov og rett“ (nr. 4 for 1963) er det tatt inn 3 innlegg om dette problem. — Nå ser det ut til at *rettsmedisinernes* plass i rettsystemet vil gi stoff til ny debatt om denne sak (som er utførlig omtalt i Nordisk Kriminalteknisk Tidsskrift 1963 s. 183—200). Rettsmedisinene har nå nemlig endret sin konklusjon på et meget vesentlig punkt. Under sakens behandling i lagmannsretten hevdet de at det var påvist sæd i skjeden til den døde pike, og tiltalte ble funnet skyldig i kvalifisert drap, voldtekt og utuktig omgang med den 14 år gamle piken. Det er nå reist spørsmål om gjenopptagelse av saken, på grunnlag av de sakkyndiges nye erklæring om at det ikke kan anses godtgjort at det er funnet sæd i skjeden hos fornærmede.

På samme måte som en del seksualforbrytelser førte til bred debatt, vakte også et par bedrageri-saker av kjempeformat stor oppsikt blant almenheten. Et par aksjemeglere kom under strafforfølgning for misligheter. En av dem hadde underslått midler og foretatt bedragerier for et beløp som tilsammen nesten gikk opp i 5 millioner kroner. Han ble for dette i Oslo byrett dømt til en straff av fengsel i 8 år. — En mann som hadde utnyttet folks holignød til å skaffe seg uberettiget vinning og på den måte hadde bedratt 32 personer for ca. 200.000 kr., ble ved samme domstol ilagt en fengselsstraff på 3 år og 6 måneder.

Pressens kriminalreportasje.

Den såkalte Schnitler-saken fikk bred plass i avisenes spalter, og endel aviser søkte å overby hverandre i avsløringer av meget intim karakter. Den nærgående reportasje i denne saken førte til en uttalelse av Norsk Presseforbunds faglige utvalg, som innskjerpet reglene for

god presseskikk, og som minnet om den viktige „vær varsom-plakat“. — Det faglige utvalg ga i oktober i år en ganske skarp påtale til en av hovedstadens middagsaviser for dens omtale av den såkalte Lindstrøm-sak, som omtales ganske kort nedenfor. Utvalget var blitt forelagt 2 klipp fra vedkommende middagsavis, som hadde intervjuet en kvinne („Lindstrøm-sakens kronvitne“) — anmelderen i saken — og som hadde gjengitt et privatbrev fra siktede til denne kvinnelige bekjente. I utvalgets uttalelse heter det bl. a.: „Sålenge en sak står for retten må pressen avholde seg fra ytringer om den som kan være egnet til å påvirke domstolen. Det er utilstedeilig å drive noen som helst propaganda for fellelse eller frifinnelse, å gi vurderinger av bevismidler eller vitneprov, å skape stemning for eller mot noen som er innblandet i saken og å foregripe vitneprov ved intervjuer med vedkommende personer. Det faglige utvalg er av den mening at disse to reportasjer hvor anmeldersken gir detaljerte skildringer av sitt bekjentskap med byråsjef Lindstrøm betegner et brudd på de regler for god presseskikk som Norsk Presseforbund har trukket opp“.

Lindstrøm-saken er blitt høstens sensasjonssak, med skjellig grunn til mistanke om flere mislige transaksjoner begått av en byråsjef i Industridepartementet. Opprullingen av denne sak har ført til at regjeringen har satt ned et utvalg som skal granske forholdene innen det nevnte departement, som har stått i skuddlinjen siden debatten om Kings Bay-saken, en debatt som førte til regjeringsskifte (med et borgerlig interregnum på 4 uker), og siden til siktelse av 4 hovedpersoner innen vedkommende statsselskap, for forseelser mot sikkerhetsforskrifter. En pressemelding fra påtalemyndigheten hvor det også var tatt inn uttalelser om at man ikke kunne hente avgjørende bevismidler fra en innstilling som en særskilt granskningskommisjon hadde avgitt, ga senere støtet til en livlig debatt om påtalemyndighetens kompetanse til å gi slike uttalelser. Det ble også tatt opp i et spørsmål i Stortinget.

Straff og sosial lagdeling.

Problemet om „hvit-snipp-forbrytelser“ fikk sterk aktualitet gjennom et intervju som Arbeiderbladet i vår hadde med professor Vilhelm Aubert. I intervjuet ble det hevdet at en undersøkelse som Aubert hadde foretatt, hadde vist at det i rettspraksis ble gjort vesentlig forskjell på tradisjonelle kriminalitetsformer som tyveri og moderne kriminalitetsformer som skattesnyteri, nærings- og trafikkovertrædelser, og at det ble gjort en viss forskjell i behandlingen av lovbrøyttere fra lavere og fra høyere samfunnslag. Kringkastingen reserverte en sommerkveld for debatt om dette emne. Før programposten kom istand, var avhandlingen blitt publisert (Vilhelm Aubert: „Straff og lagdeling“). Men den ga ikke særlig dekning for de store oppslag som enkelte aviser hadde gitt undersøkelsen. Kringkastingdebatten ga derfor ikke særlig tungtveiende argumenter til støtte for påstanden om forskjellsbehandling av lovbrøytterne.

Fullbyrdelse av nordiske dommer på straff m. v.

På grunnlag av Straffelovrådets innstilling (se 1962 s. 412) utarbeidet Justisdepartementet proposisjon til lov i dette emne. Under sakens behandling i Stortingets justiskomité ble det reist spørsmål om den foreslåtte lovordning var i samsvar med Grunnloven, om den ikke støtte an mot 2 grunnlovsbestemmelser: § 20 om Kongens benådningsmyndighet, og § 96 om at ingen kan dømmes uten etter lov eller straffes uten etter dom — det siste bud skulle etter komitéens mening rettelig leses slik: uten etter *norsk* lov, uten etter *norsk* dom. Justiskomitéen innhentet 2 betenkninger om disse spørsmål, fra Justisdepartementet og fra professor Castberg. Begge betenkninger konkluderte med at lovforslaget ikke kunne ansees å være i strid med grunnloven, se Innst. O. XXI, 1962—63. Komitéens flertall kom likevel til at lovforslaget stred mot grl. § 96, og foreslo en tilføyelse i lovregelen om fullbyrdelse av utenlandsk dom på frihetsstraff: „Dog kan ingen mot sin vilje tvinges til å sone utenlandsk straffedom i Norge“. „Ved en slik tilføyelse vil enhver tvil om lovens grunnlovsmessighet ryddes til side“, fremholdt komitéflertallet, som også telte saksordføreren og sakssekretæren, professor dr. jur. Edvard Hambro. Mindretallet hadde ikke slike betenkeligheter, men foreslo et par forandringer i departementets lovforslag. Mindretallet foreslo bl. a. at norsk dom på frihetsstraff ikke kan søkes fullbyrdet i våre naboland uten at det foreligger beslutning om dette fra Kongen i statsråd.

Etter en inngående debatt i Odelsting og Lagting — hvor de grunnlovsmessige problemer fikk en bred plass — ble mindretallets forslag vedtatt, og den nye lov som ble sanksjonert 15. november 1963, vil bli satt i kraft fra 1. januar 1964.

Endringer i straffeprosessloven.

Justisdepartementets forslag til endringer i straffeprosessloven (se 1962 s. 413) ble uten endringer vedtatt av Stortinget, og den nye lov (med en fast forsvarerordning for dem som begjæres fengslet) trådte i kraft 15. oktober 1963.

Parkeringsbøter.

Fra 1. oktober i år er det i hovedstaden blitt innført en ordning med avgift istedenfor bøter for ulovlig parkering ved særskilte parkometre (se 1961 s. 94). Avgiftsbeløpet er sikret ved legalpant i motor kjøretøyet.

Mortifikasjon av ærekrenkelser.

Justisdepartementet la 15. februar 1963 frem forslag til endringer av straffelovens bestemmelser om mortifikasjon av ærekrenkelser (Ot. prp.nr. 49, 1962—63). Proposisjonen bygger på og gjengir i hovedsaken det forslag som Straffelovrådet la frem i 1960 (se 1960 s. 242). I proposisjonen, som ennå ikke er behandlet av Stortingets justiskomi-

té, er det også utformet særlige overgangsbestemmelser. Etter disse skal den nye lov også gjelde for mortifikasjon av beskyldninger som er satt frem før lovens ikrafttreden, men ikke hvis påtale er reist før dette tidspunkt.

Unge lovbytere.

Straffelovrådet har 3. mai 1963 avgitt innstilling om endringer i det strafferettslige reaksjonssystem overfor unge lovbytere. Innstillingen inneholder en redegjørelse for utviklingen av ungdomskriminaliteten hos oss og i enkelte andre land, en oversikt over enkelte lands reaksjonssystemer og over de forskjellige kriminologiske forklaringsgrunner til ungdomskriminalitet.

Rådet har pekt på at gjennomføringen av straffesakene i dag tar uforholdsmessig lang tid, og at en bør søke å rette på dette forhold slik at straffesaker mot unge lovbytere kan bli fremmet uten unødige opphold. — Rådet finner det lite tvilsomt at det bør gjennomføres flere endringer i vårt reaksjonssystem og legger frem forslag til mange lovendringer. Man vil her bare nevne tre av disse:

- 1) Rådet foreslår at den kriminelle lavalder blir satt opp fra 14 til 15 år.
- 2) Rådet foreslår at påtalemyndigheten skal kunne ta tilbake fra barnevernet en straffesak som er overført dit, i tilfelle hvor barnevernet enten ikke treffer noe tiltak mot lovbyteren eller treffer et utilstrekkelig tiltak.
- 3) Straffelovrådet er enstemmig kommet til at det i vårt reaksjonssystem mangler et ledd mellom de betingede reaksjoner og de mer tradisjonelle anbringelsesformer (fengselsstraff og anbringelse i særlig ungdomsanstalt for lengre tid). I Rådet var det enighet om at en i en lovbestemmelse burde fiksere anstaltoppholdets lengde slik at det ikke skulle skje noen egentlig straffutmåling fra rettens side. Ved fastsettingen av anstaltoppholdets varighet og av anstaltregimet var det en viss uenighet innen Rådet. Et flertall (på 5 medlemmer) kom til at reaksjonsformen mer burde utformes etter mønster av det engelske detention center, og at et kontrollert fellesskap ville gi muligheter for et positivt påvirkningsarbeid gjennom opplysning, gruppesamtaler etc. Flertallet fant at anstaltoppholdets varighet burde settes til 60 dager, med mulighet for den innsatte til å bli løslatt inntil 10 dager tidligere såfremt han viser god arbeidsytelse og godt forhold for øvrig. — Rådets mindretall (3 medlemmer) var enig i at det ble innført en slik strafform, men stilte seg tvilende til spørsmålet om varigheten av anstaltanbringelsen. Mindretallet ville foretrekke en ordning med en kortere anbringelsestid (20 dager, med mulighet til løslatelse etter 15 dager når den innsatte viser god oppførsel under anstaltoppholdet). Setter man tiden så kort, kan man, etter mindretallets mening, la domfelte utholde straffen i enrom, bortsett fra fellesskapet under gymnastikk og lignende aktivitet.

Etter Rådets forslag skal lovreglene om overføring av straffesak fra påtalemyndighet til barnevernet, om ungdomsarrest og om ungdomsfengsel (som er flertallets forslag til betegnelse for den nåværende arbeidsskole) bli samlet i én lov — lov om strafferettslige reaksjoner mot unge lovbrøyttere. Denne loven skal etter forslaget også inneholde endel alminnelige bemerkninger om bruken av strafferettslige reaksjoner mot unge lovbrøyttere.

Ved behandlingen av denne sak har deltatt Rådets faste medlemmer og som særskilt tilkalt medlemmer: ekspedisjonssjef Halvorsen, direktør Hov, legekonsulent Steen og ekspedisjonssjef Øksnes.

Straffelovrådets forslag har vært til remissbehandling, og Justisdepartementet vil innen proposisjonsfristens utløp (15. januar) sette frem lovforslag for Stortinget.

Etter den siste politistatistikken å dømme skal ungdomskriminaliteten ha gått ned i løpet av det siste år. I 1961 var det etter politistatistikken 3.410 „siktete“ i aldersgruppene 14—20 år. I 1962 var tallet gått ned til 3.274. Nedgangen har gjort seg gjeldende for den yngste gruppen over den kriminelle lavalder, 14—17 åringene. Mens det i 1961 som siktede ble registrert 10.29 pr. 1.000 innbyggere i denne aldersklasse, var tallet i 1962 8.89. Både absolutt og relativt har det funnet sted en oppgang fra 1961 til 1962 for 18—20 åringene, men denne oppgangen er langt svakere enn nedgangen for aldersgruppen 14—17 år. — Det gjenstår å se om den tilbakegang vi har hatt for den yngste aldersklassen — etter politistatistikken — også gir seg utslag i reaksjonsstatistikkenes tall, og om nedgangen ikke bare er et forbigående fenomen.

Anvendelse av vold.

I løpet av høsten har problemet om voldsanvendelse i nødvergesituasjoner og i pågripelsessituasjoner vært oppe til drøftelse, i lys av foreliggende saker. I det ene tilfellet hadde en kjøpmann som ved flere anledninger hadde vært hjemsokt av tyver, skutt en tyv i benet. Straffesak mot kjøpmannen ble henlagt. I det andre tilfellet ble det sendt ut store mannskaper for å pågripe fanger som hadde rømt fra Botsfengslet og som under jakten hadde skutt på offentlige tjenestemenn under deres utøvelse av tjenestehandlinger. I dette tilfelle ble det ikke nødvendig med særlig voldsanvendelse for å gjennomføre pågripelsen idet fangene ble påtruffet mens de lå og sov. Det tredje tilfellet hadde et sterkt preg av tragedie: En sinnssyk hadde under et uroanfall viftet med kniv og erklært at han ville bruke denne hvis noen nærmet seg ham uten hans tillatelse. Under en aksjon som tok sikte på å overmanne ham for å bringe ham under sykebehandling, hugget den sinnssyke etter lensmannen, lensmannsbetjenten og en politioverkonstabel, og tildelte de to siste endel knivstikk. Den sinnssyke ble etter dette ansett desperat og i høy grad farlig, og politiet anmodet flystasjonen på stedet om væpnet bistand. En avdeling på

10 mann under ledelse av en befalingsmann kom til stede. Vedkommende befalingsmann oppfordret den sinnssyke til å kaste knivene. Da denne ikke etterkom oppfordringen, ble det skutt et varselsskudd mot ham, og da den syke heller ikke reagerte på dette ble det kommandert „ild“. Det ble avfyrt ialt 19 geværskudd og 2 pistolskudd (inkludert varselsskudd) mot den syke, som segnet om og straks ble avvepnet. Den syke ble bragt til sykehus, hvor han døde dagen etter. Det ble foretatt obduksjon av ham, og det ble herunder påvist at han var truffet av 7, muligens flere, prosjektiler. Skuddlesjonene var i og for seg ikke dødelige. Den umiddelbare dødsårsak ble antatt å være oppsvulming av hjernen. I sin konklusjon sier de sakkyndige at hos den syke — som antagelig på forhånd hadde et forøket hjernetrykk — kan skuddlesjonene og de operative inngrep som ble foretatt, ha vært det tilleggsmoment som har fremkalt døden. — Saken ble etterforsket med sikte på å få bragt på det rene om det var grunnlag for å reise straffesak mot politifolk og mot militære som hadde tatt del i aksjonen. På grunnlag av de opplysninger som etterforskningen bragte frem, ble saken besluttet henlagt, fordi det ikke ble ansett å foreligge noe straffbart forhold. Politiet og Riksadvokaten avga en utførlig redegjørelse til pressen om denne sak.

Tempoet i saksbehandlingen.

I et rundskriv av 14. oktober 1963 viste Riksadvokaten til at han ved flere anledninger hadde måttet øve kritikk over at straffesakenes forberedelse går langsomt og at det i mange tilfelle tar så altfor lang tid før saken kommer til hovedforhandling. Riksadvokaten så seg nå nødsaget til uttrykkelig å pålegge statsadvokatene å foreta inspeksjoner ved politikamrene til gjennomgåelse av politiets journaler, og til å orientere seg om den løpende kontroll med restansene. „Skulle det så vise seg at heller ikke det fører til at forholdene blir rettet, blir det nødvendig å overveie bruken av skarpere forholdsregler i de enkelte tilfelle som etterhvert måtte melde seg.“

Forberedelsen til sikringsaker.

I et rundskriv av 28. mars 1963 uttalte Riksadvokaten at det i noen tilfelle vil være liten tvil om at politiet straks bør sette i verk de undersøkelser som er nødvendig for å bringe på det rene om forutsetningene for å reise sikrings sak mot den siktede er til stede. Dette må således skje når siktede antas å representere den aggressive og farlige type (ransmenn, overfallsmenn, ildspåsettere, sedelighetsforbrytere, drapsmenn). I enkelte tilfelle (særlig vinningsforbrytere av „løsgjengertypen“) kan det være sterkere grunn til å overveie om saken er av så stor betydning at den bør foranledige psykiatrisk undersøkelse med henblikk på sikringsdom. — På grunn av vanskelighetene med å få psykiatre til å utføre observasjoner henstilte Riksadvokaten til statsadvokatene og politimestrene å vise noen resigna-

sjon når det er spørsmål om å åpne sikringssaker mot lovovertredere av den forholdsvis harmløse kategori. Særlig er dette tilfelle når det kan være praktisk mulig å anvende løsgjengerlovens bestemmelser overfor dem.

Fengselsvesenet.

Ved lov av 3. mai 1963 ble det gjennomført endel endringer i fengselsloven av 12. desember 1958. En av endringene var at det ble skapt lovhemmel for å etablere en ordning med særlige fengselsdistrikter (en tillempet „rājongordning“). Med virkning fra 15. oktober 1963 ble det første fengselsdistrikt opprettet hos oss — Vestre fengselsdistrikt som omfatter alle fengsler i Vest Norge, fra Egersund i sør til Molde i nord. Direktøren for Bergen kretsfengsel er blitt direktør for dette distrikt, og har overtatt alle de beføyelser vedrørende fengslene som tidligere hørte under den enkelte bestyrer.

Lenge lå fangetallet her i landet på et meget stabilt nivå. For perioden 1957—61 svingte det daglige middeltall mellom 1550 og 1600. Middeltallet var i 1961 1556, mens det i 1957 var 1598. I 1962 steg fangetallet ganske sterkt. Det daglige middeltall gikk da helt opp i 1648, og gjennom hele 1963 har stigningen vart ved. Det daglige middeltall for 1. halvår 1963 lå på 1758, mens tallet for 1. halvår 1962 var 1649. Fangetallet har hele tiden i år ligget meget høyt over fjorårets rekordtall som er blitt overtruffet med mer enn 100 plasser i alt.

Denne økningen i fangetallet henger sammen med en sterk økning i antallet varetektsfengslede og domsinnsatte (i første rekke ungdom og promillekjørere). Økningen har skapt et sterkt press på fangeplassene. — Det betydde en viss avlastning og forbedring da man i oktober i år kunne åpne et helt nytt kretsfengsel i Stavanger, med plass til 60 innsatte. Men plassituasjonen er fortsatt vanskelig og skaper store problemer for fengselsadministrasjonen.

Vernearbeidet.

Hos oss har det lenge vært arbeidet med å skape en mer hensiktsmessig organisasjonsramme omkring kriminalomsorgen, med tilsyns- og undersøkelsesvirksomhet. På Norges Vernesambands landsmøte i 1957 ble det lagt frem et forslag til omorganisering av vernearbeidet (se 1957 s. 336—338), og styret ble da bemyndiget til å utarbeide et nytt forslag til organisasjonsform (se 1957 s. 405).

Vernesambandets styre har senere bedt Justisdepartementet utarbeide utkast til nødvendige regler. På det landsmøtet som Norges vernesamband holdt 21. og 22. oktober i år, ble det lagt frem et forslag som var utarbeidet i Fengselsstyret. Det ble her foreslått at vernearbeidet skulle omorganiseres slik at staten overtok ledelsen og administrasjonen av det, og at plikten til å iverksette personundersøkelser og tilsynsarbeid ble lagt på et statlig organ. Etter forslaget skulle staten ansette de funksjonærer som trenges til dette arbeid og skulle

utrede de utgifter som virksomheten krever. Det ble foreslått opprettet vernedistrikter, i det vesentlige omfattende et fylke, med en fast ansatt tjenestemann i heldagsstilling. — I tillegg til disse faste stillinger ble det foreslått opprettet lønnede bistillinger på steder hvor det finnes påkrevd. Denne organisasjonsform forutsettes utviklet etter som behovet gjør det nødvendig. Til en rekke oppgaver i vernearbeidet trenges bistand fra frivillige hjelpere, og statens vernefunksjonærer blir i forslaget pålagt å søke forbindelse med slike frivillige hjelpere og med private organisasjoner og foreninger, foruten med statlige og kommunale organer, for gjennom dette samarbeid å løse de oppgaver som påhviler dem.

På landsmøtet ble dette forslaget vedtatt, etter noen debatt. Det ble henstilt til Regjeringen å søke gjennomført en hensiktsmessig og nødvendig effektivisering av vernearbeidet, se „Vernelagsnytt“ (nr. 4, 1963) s. 6—10.

Landssvikoppgjøret.

En komité som ble oppnevnt i 1955 til å bearbeide materialet og vurdere erfaringene fra rettsoppgjøret, avga i januar 1962 en bred innstilling om landssvikoppgjøret (ca. 560 sider). Innstillingen inneholder en historisk redegjørelse, en fremstilling av lovgivningstiltak vedrørende landssvikoppgjøret, av de prinsipielle rettsspørsmål som oppgjøret reiste, av landssvikernes forbrytelser, straffullbyrdelsen, opprydningen i den offentlige tjeneste og selve administrasjonen av landssvikoppgjøret. Sluttkapitlet gir en redegjørelse for debatten omkring landssvikoppgjøret. — Komitéens formann var høyesterettsdommer O. C. Gundersen, som i årene 1958—61 var ambassadør i Moskva, og som senere har vært statsråd; etter regjeringsskiftet i sommer har han igjen overtatt ledelsen av Justisdepartementet.

Helge Røstad.

SVENSK KRÖNIKA

Propositionen med förslag till *brottsbalk* (NTFK 1961 s. 96, 1962 s. 413) behandlades slutligt av riksdagen i november 1962. Riksdagens första lagutskott (utlåtande nr. 42 år 1962) fann förslaget som helhet vara ytterst förtjänstfullt i såväl formellt som materiellt hänseende. Utskottets ändringsförslag gällde liksom riksdagens sedermera fattade beslut blott detaljpunkter. En av dessa var formuleringen av regeln om förutsättningarna för att personer under 18 år skall kunna dömas till fängelse. Departementschefen, statsrådet Herman Kling, hade här föreslagit, att „särskilda skäl“ skulle föreligga för att sådan dom skulle få meddelas. Utskottet, vars förslag godtogs av riksdagen, skrev i stället „synnerliga skäl“ och ville därmed understryka departementschefens i propositionen uttalade avsikt, att brottsbalken i jämförelse med nuvarande förhållanden skall i hög grad inskränka utrymmet för ådömande av fängelse beträffande de yngsta lagöverträdarna. — Skillnaden mellan „särskilda skäl“ och „synnerliga skäl“ torde också för svenska öron vara nästan hårfin. — Statsrådet Kling förklarade i debatten sig inte ha något emot att man på det av utskottet föreslagna sättet markerade, att frihetsberövande påföljder endast i undantagsfall och med ännu större återhållsamhet än tidigare skall användas beträffande 15—17-åringarna. I övrigt kom diskussionen under riksdagsbehandlingen att gälla bl. a. ärekränkning, våldtäkt inom äktenskap, brottspreskription, fylleristraff och införandet av kortvarigt frihetsberövande.

Det torde nu kunna betraktas som säkert, att brottsbalken skall träda i kraft den 1 januari 1965. Ikraftträdandet drar med sig en rad *följdförfattningar* och också talrika ändringar i gällande lagar och förordningar. Till lagrådet har i juni 1963 remitterats förslag till bl. a. lag om införande av brottsbalken, lag med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare, ny lag om verkställighet av bötesstraff och lag om straff för folkmord. Beträffande unga lagöverträdare har departementschefen tagit upp ett av strafflagberedningen framfört förslag om ett helt nytt institut, benämnt bevistalan. Det innebär, att åklagare efter framställning av barnavårdsnämnd eller länsstyrelse skall kunna hos domstol begära prövning, huruvida den, som misstänkes ha begått brottslig gärning före 15 års ålder, är skyldig eller ej. Förslaget föranleddes av ett på sin tid mycket uppmärksammat fall, det s. k. Perstorpsfallet, då en fjortonårig pojke misstänktes för att ha dödat en nioårig flicka. Skuldfrågan prövades i administrativ ordning utan att klarhet någonsin vanns. Perstorpsfallet handledes i första instans av en lokal barnavårdsnämnd. Barnavårdsnämndernas resurser har sedan den tiden — det hände på 1940-talet — avsevärt förstärkts, och grunden för den då ganska skarpa kritiken mot de administrativa organens prövning av skuldfrågor har därför i viss mån försvagats. Hur pass stor praktisk betydelse institutet bevistalan kan komma att få, torde det ännu vara för tidigt att uttala sig om.

Då förslaget till brottsbalk antogs begärde riksdagen, att en utredning skulle verkställas om formerna för samhällets åtgärder vid omhändertagande av *berusade personer* på allmän plats. Justitieministern har i oktober 1963 tillkallat sju sakkunniga för att verkställa en sådan utredning; de sakkunnigas ordförande är regeringsrådet Bengt Hjern. I direktiven för utredningen anges som första problem i vad mån fylleri såsom sådant bör kriminaliseras. Medan fylleristraflet kan ha en viss avhållande effekt, när det gäller tillfällighetsmissbrukare, kan detta inte med samma rätt sägas med avseende å vanefylleristerna. Olika tänkbara alternativ antydes; särskild åtalsprövning i större utsträckning eller upphävande av straffbestämmelsen angående fylleri. Bestämmelserna om polisens omhändertagande av berusade bör granskas. Vidare har utredningen att pröva vilka åtgärder, som bör vidtagas med fyllerister efter omhändertagandet.

Det allmänna straffregistret har fr.o.m. den 1 juli 1963 ersatts av ett *allmänt kriminalregister*. Registrets omfattning blir väsentligen densamma som enligt tidigare gällande regler. En principiellt viktig nyhet är dock, att anteckningar i registret inte står kvar ända till dess den dömda fyllt 90 år. Möjlighet till s.k. rehabilitering har införts. Domar å påföljd, som innebär frihetsberövande, tas ej med i registerutdrag, när tio år förflutit från anstaltsvistelsens slut. Andra domar upphör att tas med i utdrag tio år efter domens meddelande. Göres nya anteckningar under tioårstiden, förlänges dock de redan löpande tiderna för anteckningarnas slopande. För utdrag till enskilda personer gäller kortare rehabiliteringstider.

Trafikmålskommittén, som arbetar under ordförandeskap av borgmästaren i Stockholm Yngve Kristensson, har framlagt ett betänkande *Trafikmål* (Statens offentliga utredningar 1963:27), där flera nyheter på trafikrättens område föreslås. Kommittén erinrar om de negativa verkningarna av ständigt ökad kriminalisering på detta område. Straffet förlorar i effektivitet även som vapen i kampen mot den egentliga kriminaliteten. En avsevärd skärpning av kraven på straffbar ovarsamhet föreslås. En lag om ordningsföreläggande har utarbetats såsom ett förslag av kommittén. Ordningsföreläggande innebär, att en polis i omedelbart sammanhang med en förseelse eller också senare förelägger den misstänkte en ordningsbot till godkännande. Ordningsbotens belopp skulle för varje typ av förseelse fastställas av riksåklagaren. Beträffande böter av vanligt slag föreslås en omfattande övergång från dagsböter till penningböter, då det gäller trafikförseelser. Vidare framlägges förslag om införande i rättegångsbalken av en ny handläggningsform, benämnd stämmningsföreläggande och innebärande att åklagare i stämning förelägger den misstänkte ett bötesstraff till godkännande. Godkännes föreläggandet, skickar åklagaren stämningen och övriga handlingar till rätten, som antingen meddelar dom i enlighet med föreläggandet eller beslutar, att målet skall avgöras efter huvudförhandling. Ordningsföreläggande, stämmningsföreläggande och

ökade möjligheter att använda det redan existerande institutet straff-föreläggande syftar bl. a. till att minska domstolars och åklagares arbetsbörda. Trafikbrottsligheten behandlas för närvarande under former, som medför en orimlig snedbelastning av de rättsvårdande organens verksamhet.

Såväl *domstols-* som *åklagarorganisationen* kan väntas undergå avsevärda förändringar inom de närmaste åren. Icke minst av effektivitetsskäl eftersträvar man en ökning av domkretsars och åklagardistrikts omfattning. Det finns anledning att återkomma till de förslag i dessa hänseenden, som nyligen lagts fram.

Riksåklagaren Emanuel Walberg har i november 1963 till justitieminister Kling överlämnat dels en promemoria — utarbetad av byrådirektören Sven Rengby — om *åtalseftergifterna* enligt 1944 års lag under de senaste åren, dels sammanställningar av de högre åklagarnas handläggning av åtalseftergiftsärenden under 1962 och första halvåret 1963. En skärpt åtalseftergiftspolitik har medfört en betydande ökning av antalet villkorliga domar med övervakning. Ofta är dock de villkorliga domarna kombinerade med bötesstraff. Åklagarna torde därvid i stor utsträckning ha menat, att ett bötesstraff i sådana fall är av värde från såväl individualpreventiv som allmänpreventiv synpunkt. Riksåklagaren påpekar, att om barnavårdsnämnd redan tidigare ingripit med övervakning eller därmed jämförlig åtgärd, en överflyttning genom villkorlig dom av övervakningen från barnavårdens till kriminalvårdens organ framstår som mindre rationell. Riksåklagarämbetet rekommenderar, att domstolen — också i fall av relativt allvarlig brottslighet — under hänvisning till åtgärder, som vidtages av barnavårdsnämnd, utnyttjar den möjlighet som redan enligt strafflagen finns att döma unga lagöverträdare till böter. Brottsbalken anvisar ett i sak liknande förfarande som en normal påföljd i fall som dessa.

Statssekreteraren Bengt Hult och lagbyråchefen Carl Holmberg, båda under en lång följd av år i ledande ställning medverkande i brottsbalksarbetet, har fr.o.m. den 1 oktober 1963 *utnämnts* Hult till justitieråd och Holmberg till Hults efterträdare som statssekreterare i justitiedepartementet. Nyblivet justitieråd är också revisionssekreteraren Björn Bernhard.

Örjan Wetterberg.